

Sally Bauerskolans högstadium 843003-3152
kristian.bengtsson@sallybauer.com

2022-03-30
Dnr 2020:8334

Beslut

efter kvalitetsgranskning om skolors hantering
av värdegrundsfrågor i undervisningen med
fokus på kontroversiella frågor

Sally Bauerskolans högstadium med huvudman
Sally Bauerskolans högstadium i Helsingborg

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 § § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Exempelskolan avseende verksamhetens kvalitet inom hantering av värdegrundsfrågor i undervisningen med fokus på kontroversiella frågor. Granskningen är inriktad på ämnena samhällskunskap och biologi i årskurs 8 och 9 men behandlar också skolans övergripande värdegrundsarbete.

Kvalitetsgranskningens syfte är att bedöma hur skolans arbete med kontroversiella frågor främjar att eleverna utvecklar demokratisk kompetens, de värden och förmågor eleverna behöver för att verka som aktiva ansvarstagande medborgare.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området (se bilaga 2). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, kvalitetskriterier uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid [Sally Bauerskolans högstadium](#) i följande utsträckning:

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi *i hög utsträckning* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Skolinspektionen bedömer att Sally Bauerskolans högstadium *i hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område

Arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen i biologi och samhällskunskap i årskurs 8 och 9 behandlar kontroversiella frågor på ett sätt som främjar utveckling av demokratisk kompetens.

I detta ingår att läraren arbetar för ett tillitsfullt klassrumsklimat. Läraren använder olika strategier för att hantera laddade frågor i undervisningen så att alla elever får möta och pröva olika argument. Läraren gör eleverna delaktiga genom att fånga upp vilka frågor som kan vara kontroversiella och viktiga för eleverna. I undervisningen kring laddade frågor ingår att eleverna får granska andras ställningstaganden kritiskt, analysera frågor utifrån flera perspektiv och själva ta ställning. I detta ingår också att undervisningen rymmer språkutvecklande moment.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att arbetet med kontroversiella frågor i samhällskunskap och biologi i *hög utsträckning* främjar utvecklingen av demokratisk kompetens.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna i biologi och samhällskunskap utifrån sin kännedom om eleverna använder olika strategier och metoder för att hantera kontroversiella frågor i undervisningen. Lärarna arbetar aktivt för att skapa ett tryggt klassrumsklimat som främjar diskussioner och samtal där eleverna är delaktiga. Granskningen visar också att lärarna arbetar medvetet för att låta eleverna möta, pröva och analysera olika perspektiv i svåra och känsliga frågor. Eleverna får också öva sig i att argumentera och kritiskt granska källor.

Motivering

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen utformas för att skapa ett tillitsfullt klassrumsklimat där alla elever kommer till tals

Granskningen visar att lärarna arbetar med olika metoder för att åstadkomma en undervisning där det är lätt för både flickor och pojkar att uttrycka sig i olika frågor.

Lärare och elever berättar att eleverna ofta får samtala och diskutera om svåra och känsliga frågor, särskilt i samhällskunskap. I vissa klasser dominerar killarna samtalen och diskussionerna, och lärarna berättar att de då har metoder och strategier för att få alla elever delaktiga. Bland annat använder lärarna olika metoder som gör det möjligt för eleverna att reflektera enskilt innan de först diskuterar i liten grupp och sedan i större grupp eller helklass (EPA). Lärarna beskriver att de även använder andra strategier inom kooperativt lärande. För att främja allas delaktighet kan eleverna tilldelas olika roller i diskussionerna, som att vara ordförande eller att svara för att alla får talutrymme. Eleverna får också möjlighet att yttra sig i kontroversiella frågor genom skriftliga övningar. Dessutom ser lärarna till att placera eleverna i grupper som är gynnsamma för deras diskussioner, så att även mer tysta elever får komma till tals.

Eleverna bekräftar att de ofta får samtala och diskutera och framhåller att diskussionerna ska ske med respekt för varandra, att lärarna uppmanar dem att säga vad de tycker men aldrig döma varandra, och att lärarna styr samtalen så att alla elever ska få uttrycka sig. Eleverna berättar också att lärarna genast bemöter kommentarer som är kränkande eller strider mot värdegrunden.

Ibland får eleverna diskutera utifrån sina egna åsikter och ibland utifrån bestämda roller där de ska ta ställning för eller emot något. Lärarna kan ge flera exempel på övningar och samtal som de genomför med eleverna om frågor som kan bli kontroversiella, som klimatpåverkan, abort och dödsstraff. De har också debatter inför valet om exempelvis integration. Intervjuer med såväl lärare som elever visar att samhällskunskapsundervisningen ger större möjligheter för eleverna att diskutera och samtala om olika ämnen och värdera åsikter och ställningstaganden ur olika perspektiv. Men även i biologi sker diskussioner om exempelvis genteknik och etiska överväganden av användning av DNA. Eleverna berättar att de i samhällskunskap bland annat tilldelas partier som de ska företräda i debatter med varandra och att de diskuterar samhällsutveckling i grupper. I biologin har de gruppdiskussioner om lösningar på problem, bland annat om konsekvenser av användning av genteknik, till exempel genmodifiering.

Undervisningen utgår ofta från elevernas val av frågor

Granskningen visar att elevernas erfarenheter används i undervisningen och att lärarna väljer frågor som är viktiga för eleverna.

Eleverna berättar att många elever är diskussionslystna och att det är vanligt att de kommer till lektionerna med frågor som de vill diskutera, som exempelvis invandringspolitik, brottslighet eller frågor kring sexualitet. Detta bekräftas i lärarintervjuerna. I samhällskunskap brukar läraren fånga upp vad som är aktuellt både i världsnyheter och bland eleverna, och använda detta i samtal och övningar. Ett exempel på en fråga som varit kontroversiell bland eleverna och som de velat ta upp för diskussion, är Greta Thunberg och vad hon står för. Lärarna beskriver att de utgått från elevernas olika bilder av Greta Thunbergs arbete och sedan diskuterat betydelsen av att ta ställning och unga människors möjligheter att påverka.

Det framkommer vidare i intervjuerna med lärarna att om de inte känner sig säkra på att ta sig an en fråga som kommer spontant från eleverna, uppmärksammar de frågan och återkommer till den vid ett senare lektionstillfälle när de hunnit skaffa sig mer kunskap. Beroende på ämne och situation tar lärarna medvetet ställning till om frågan ska lyftas direkt eller senare och eleverna bekräftar detta.

Lärarna framhåller att det är viktigt att eleverna kan få diskutera frågor som är viktiga för dem och de menar att anledningen till att eleverna så gärna vill diskutera olika frågor, är att de är vana vid det och att lärarna har byggt upp goda relationer sedan tidigare.

Kritiskt tänkande och perspektivseende

Eleverna får lära sig att kritiskt granska olika ställningstaganden, reflektera över tillförlitligheten i olika källor och möta och förstå olika perspektiv

Granskningen visar att lärarna låter eleverna öva sig i att argumentera och att kritiskt granska källor. Lärarna gör vidare medvetna val kring att eleverna får möta, pröva och analysera olika perspektiv i svåra och känsliga frågor.

Undervisningen fokuserar på källkritiskt tänkande, särskilt i samhällskunskap och de andra SO-ämnena. Eleverna säger att de använder sig av en källkritisk metod dagligen när de letar fakta i olika ämnen och de framhåller att de aldrig har en lektion i samhällskunskap utan att också arbeta källkritiskt. Eleverna betonar att de i varje diskussion får arbeta kritiskt med sin argumentation och vilka källor de har, i och med att lärare hela tiden ställer följdfrågor till dem för att fördjupa reflektionen och utveckla och motivera deras svar. För att träna eleverna i att förstå skillnader mellan åsikter, tro och vetenskapliga rön, använder lärarna olika läromedel, nyheter, filmer samt de sociala medier som eleverna har, i undervisningen. Även om elever säger att de inte arbetar lika mycket med källkritik i biologi, framhåller lärare att det har blivit vanligare att de undervisar om källkritik också i biologi i och med

att de möter att eleverna får ta del av nyheter via sociala medier och att de då tillsammans tar reda på avsändaren av budskapet och diskuterar sanningsbegreppet.

Intervjuer med såväl lärare som elever ger många exempel på att eleverna i biologi och samhällskunskap får öva sig i att se olika perspektiv på frågor som kan vara kontroversiella. Exempelvis berättar eleverna att de i samhällskunskap har arbetat med att se sociala, ekonomiska och ekologiska perspektiv på hållbar utveckling. Ett verktyg som en del lärare använder för att eleverna ska få möta olika perspektiv är något de kallar "Karusellen". Metoden innebär att läraren skriver ett begrepp/en fråga/en ståndpunkt på ett stort papper som läggs på ett bord och eleverna går därefter runt i grupper och skriver upp sina tankar på pappret. Utifrån elevernas tankar leder läraren sedan ett samtal där olika tankar och perspektiv får möta varandra och där läraren kan komplettera med de perspektiv som inte har lyfts genom eleverna. Eleverna säger i intervjuerna att de genom detta arbetssätt får syn på och en förståelse för olika sätt att tänka. Det handlar enligt eleverna inte om att hitta ett rätt eller fel svar utan snarare att förstå varför andra tycker annorlunda och vad de har för argument och vad de grundar dem på.

Eleverna berättar vidare att lärarna ofta ber dem att samtala om och diskutera konsekvenser av beslut. Ett sådant exempel är att lärarna har använt sig av några elevers åsikter om att stänga Sveriges gränser för invandring. Läraren lät eleverna under några minuter samtala med sin bordsgranne om för- och nackdelar med att stänga Sveriges gränser och om vilka konsekvenser dessa val ger.

Såväl lärare som elever berättar att de arbetar språkutvecklande i undervisningen. Lärarna säger att i och med att de genomfört läslyftet, har många börjat arbeta med att "packa" upp text. De ger exempel på att de gör begreppslistor, använder "Karusellen" för svåra ord, genomför högläsning då de stannar upp vid svårare ord och arbetar med både svårare ord och enklare synonymer. Eleverna säger att de tar upp svåra ord inför varje nytt arbetsområde och att de till exempel också gör det när de ser på en film tillsammans.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Skolans stödjande strukturer för lärarnas hantering av kontroversiella frågor

Här bedöms i vilken utsträckning skolan har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

I detta ingår att skolan har ett aktivt och systematiskt värdegrundsarbete som rymmer laddade och känsliga frågor. Skolledningen har kunskap om kontroversiella frågor på skolan och i omvärlden, vilket inkluderar beredskap för frågor som kan komma att bli aktuella att hantera. Skolledningen har också en god bild av hur lärarna arbetar inom området och vilket behov av stöd som kan finnas. I detta ingår att skolan har ett gemensamt förhållningssätt kring hur laddade frågor bör hanteras i undervisningen. Det ingår också att lärarna har möjlighet till gemensam reflektion kring undervisningen och kollegialt lärande eller annan kompetensutveckling vid behov.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att Sally Bauerskolan Högstadium i *hög utsträckning* har stödjande strukturer som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen.

Granskningen visar att Sally Bauer Högstadium har ett värdegrundsarbete som genomsyrar skolan och som grundar sig i relationsbyggande och utmynnar i ett gemensamt förhållningssätt i hanteringen av kontroversiella frågor. Granskningen visar också att lärarna på flera olika sätt får stöd och vägledning, främst genom varandra men också av elevhälsoteamet (EHT) och rektor och att de har gemensamma forum för kollegialt lärande och reflektion.

Motivering

Prioritering på skolövergripande nivå

Kontroversiella frågor ryms i skolans övergripande värdegrundsarbete

Granskningen visar att Sally Bauerskolans Högstadium har ett värdegrundsarbete som genomsyrar skolan, som grundar sig i relationsbyggande och utmynnar i ett gemensamt förhållningssätt i arbetet med kontroversiella frågor.

Både rektorn och lärarna betonar att de på skolan arbetar aktivt med att skapa tillitsfulla relationer och ett klimat som gör det möjligt för eleverna att lyfta frågor som är laddade eller känsliga, även utanför undervisningen. I det gemensamma förhållningssättet ingår ett gott bemötande, elevinflytande och att vårdnadshavare involveras i skolan. Det finns ordningsregler som också fungerar som samtalsregler. Eleverna bekräftar i intervjuer att de upplever att de är trygga och kan uttrycka sina åsikter generellt och så även i frågor som kan vara kontroversiella. Klimatet är enligt eleverna sådant att elever och lärare känner varandra väl och det framkommer att lärarna varken i eller utanför klassrummet undviker svåra frågor. Det framgår av intervjuer med lärarna att det finns en gemensam inställning att kontroversiella

frågor kan vara en tillgång i undervisningen. En biologilärare beskriver att känsliga frågor inte ses som jobbiga, utan som en möjlighet att vidga debatter så att eleverna får möjlighet att möta olika perspektiv, vässa sin argumentation och tränas i demokratiskt deltagande.

Av intervjuerna framgår att skolan arbetar både främjande, förebyggande och åtgärdande i hanteringen av kontroversiella frågor. Exempelvis framgår att personalen arbetar förebyggande genom att vara uppmärksamma på vilka normer som håller på att skapas bland eleverna och lyfta dessa till diskussion vid klassråd eller i undervisningen. Flera lärare säger att det finns en machokultur på skolan som de arbetar med. En aktivitet är de samtalsgrupper som en elevcoach genomför med elever som bland annat handlar om att stärka eleverna och få dem att öva sig i empati och förståelse för andra elever.

Som en del i arbetet ingår att rektorn och skolans personal befinner sig bland eleverna under lunch och raster. På så vis beskriver både lärare och elever att aktuella frågor och konflikter uppmärksammas och tas vidare in i undervisningen eller i andra sammanhang. Genom regelbundna lektionsbesök får rektorn också en bild av vilka frågor som för tillfället kan vara kontroversiella och hur lärarna hanterar dem.

Kontroversiella frågor som uppstått hos eleverna används också som ingång till olika temadagar, exempelvis om "Metoo", psykisk ohälsa och Förintelsen. Ett exempel på tematiskt arbete utifrån ett identifierat behov, är temat "Life and death" i ämnet engelska. Lärarna bjöd in organisationen Suicide Zero som föreläste för eleverna och de arbetade med bland annat frågor som meningen med livet, olika sätt att se på döden, aktiv dödshjälp och friskfaktorer. Eleverna fick först fundera själva över frågorna och sedan samtala i smågrupper. Eleverna kunde också ställa frågor anonymt.

Vägledning och stöd

Lärarna får stöd och vägledning av varandra, elevhälsan och skolledningen

Granskningen visar att lärarna på flera olika sätt får stöd och vägledning och att de känner sig trygga i att hantera kontroversiella frågor.

Av intervjuerna med såväl lärare som rektor framgår att lärarna är det främsta stödet för varandra i arbetslag och ämneskollegor emellan. Elevhälsoteamet fungerar också som ett stöd för lärarna. Exempelvis har elevhälsan närvarat vid temadagar där svåra och känsliga frågor har behandlats och har då fungerat som ett stöd för

både lärare och elever. Även de tidigare nämnda samtalsgrupperna som en elev-coach håller, är ett stöd för lärarna eftersom syftet med dessa är att samtalen och relationerna i klassrummet ska bli bättre. Rektorn besöker klassrummen ofta och utgör på så sätt ett stöd för lärarna genom att ge återkoppling på undervisningen.

Gemensam utveckling av undervisningen

Lärarna har gemensamma forum för kollegialt lärande och reflektion

Granskningen visar att lärarna har möjligheter till kollegialt lärande och tillgång till olika forum där behandlingen av kontroversiella frågor i undervisningen kan diskuteras. Lärarna har exempelvis haft fortbildning inom kooperativt lärande som ett sätt att göra eleverna mer delaktiga i undervisningen. Det framkommer även att lärarna planerar, bedömer och utvärderar undervisning tillsammans och att de i dessa sammanhang också tar upp svåra frågor och hanteringen av dessa under lektionerna. En fråga som har lyfts och diskuterats på möten är HBTQ och könsidentitet, eftersom den är aktuell på skolan och kan bli känslig och skapa diskussion. Tillfällen för gemensamt lärande, som lärarna betonar i intervjuerna, är också när de tillsammans planerar temadagar. Exempelvis vid planeringen av temadagen om Metoo diskuterade de tillsammans vad Metoo betyder och vad det lett till. Det blev ett lärande och en kunskapsspridning som uppskattades av lärarna.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Ana-Maria Koci Spång

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även Ulrika Sutorius (föredragande) och utredarna Therese Jakobsson och Karin Lindqvist deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Intervjuerna genomfördes vid ett digitalt besök den 15 och 16 februari 2022 av utredarna Therese Jakobsson och Ulrika Sutorius.

Sally Bauerskolans Högstadium har 144 elever och är belägen i Helsingborgs kommun, med Sally Bauerskolans Högstadium som huvudman. På skolan arbetar två behöriga och en obehörig lärare i biologi och tre behöriga lärare i samhällskunskap.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Tre gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektor
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från skolan och dels den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Frågeställning 1

I vilken utsträckning hanteras kontroversiella frågor i undervisningen i samhällskunskap och biologi i årskurs 8-9, så att det främjar utveckling av demokratisk kompetens?

Kvalitetskriterier

Förutsättningar för ett tillitsfullt klassrumsklimat

Lärarna arbetar aktivt för att främja ett öppet klassrumsklimat, så att pojkar och flickor vill och vågar yttra sig, även i kontroversiella frågor.

Kritisk tänkande och argumentation

Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana pojkar och flickor att kritiskt granska egna och andras ställningstaganden och grunderna för dem, även i kontroversiella frågor.

Perspektivseende och etiska ställningstaganden

Lärarna arbetar medvetet för att låta pojkar och flickor möta/pröva/analysera olika perspektiv på kontroversiella frågor och göra en bedömning, så att frågorna ges en allsidig belysning och eleverna tränas och utmanas i att se frågorna på flera nya sätt.

Frågeställning 2

I vilken utsträckning finns stödjande strukturer och andra förutsättningar som främjar lärarnas hantering av kontroversiella frågor i undervisningen?

Kvalitetskriterier

Prioritering på skolövergripande nivå

Rektorn har ett strategiskt och aktivt värdegrundsarbete där arbetet med kontroversiella frågor ingår, så att skolan som helhet arbetar utifrån ett gemensamt förhållningssätt kring dessa frågor.

Vägledning och stöd

Lärarna ges vägledning, stöd och kompetensutveckling, så att de känner sig trygga och inte undviker olika kontroversiella frågor i undervisningen.

Gemensam utveckling av undervisningen

Lärarna utbyter erfarenheter och reflekterar tillsammans över utmaningar och lärdomar i undervisningen, så att deras didaktiska strategier och metoder gällande hantering av kontroversiella frågor utvecklas.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/granskningar-pa-gang/skolans-hantering-av-vardegrundsfragor-med-fokus-pa-kontroversiella-fragor/>

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde 1

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar

Kursplaner för ämnena biologi och samhällskunskap i grundskolan (förordning [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Bedömningsområde 2

1 kap. 4-5 §§ skollagen, 2 kap 10 § skollagen, 2 kap. 34 § skollagen, 4 kap. 3-5 §§ skollagen, 10 kap. 2 § skollagen

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan

1. Skolans värdegrund och uppdrag. Grundläggande värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag

2. Övergripande mål och riktlinjer. Normer och värden, Kunskaper, Elevernas ansvar och inflytande, Skola och hem, Rektorns ansvar